

Självständigt arbete på grundnivå

Socialt arbete - Social work

Det slutar inte efter 65, om våld i nära relationer: en forskningsöversikt

Ida Ahlberg

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

MITTUNIVERSITETET

Avdelningen för Socialt arbete

Examinator: Magnus Israelsson, magnus.israelsson@miun.se

Handledare: Yngve Mohlin, yngve.mohlin@miun.se

Författare: Ida Ahlberg, idah1102@student.miun.se

Utbildningsprogram: Socionomprogrammet, 210 hp

Huvudområde: Socialt arbete

Termin, år: VT, 2014

Det slutar inte efter 65, om våld i nära relationer: en forskningsöversikt

Författare: Ida Ahlberg
Självständigt arbete (C), 15 hp
Mittuniversitetet, Östersund
Institutionen för Socialt Arbete

ABSTRACT:

Begreppet ”våld i nära relationer” associeras ofta med medelålderspar som befinner sig i en ohälsosam relation där det förekommer fysiskt våld såsom sparkar och slag. Genom att gå djupare inom ämnet kan vi se att begreppet omfattar ett betydligt större problemområde än så, vad gäller både gruppen av utsatta samt flertalet existerande våldstyper. Denna litteraturöversikt fokuserar på våld riktat mot en av samhällets mest utsatta grupper, nämligen våra äldre. Baserat på befintlig internationell samt nationell forskning har här sammanställts en översikt av denna omfattande men ofta förbisedda problematik. Underlaget utgörs av fjorton vetenskapliga artiklar som presenteras utifrån tre problemområden. Det stora mörkertalet, riskfaktorer och förslag på interventioner behandlas och diskuteras här med utgångspunkt i de olika våldsprofilerna fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt/materiellt våld samt försummelse. Analysering av befintlig forskning har resulterat i dragna slutsatser gällande riskfaktorer, konsekvenser, vikten av ökad kunskap och medvetenhet samt individanpassade interventioner och åtgärder.

NYCKELORD: Våld bland äldre, våld i nära relationer, försummelse

INLEDNING

Bakgrund

Efter att ha arbetat inom äldre vården har jag fått upp ett växande intresse för äldre människor. När det slog mig att den naiva och fina bild jag haft av äldre par kanske inte alltid stämmer, blev jag intresserad och engagerad av att uppmärksamma omvärlden på problematiken kring våld i nära relationer bland äldre. Många går nog precis som jag tidigare gjort, i tron om att de flesta äldre par lever lyckliga tillsammans i en kärleksfull relation. Verkligheten ser dock inte riktigt ut så.

Det pratas mycket om våld i nära relationer, men vi menar då oftast unga eller medelålders par som lever i en våldsam relation. Vad vi ofta glömmer är att även äldre kan hamna i en våldsam relation, eller ännu värre, att de helt enkelt aldrig kommer ur den. När ålderdomen smyger sig på kan det även hända en hel del saker i livet som kan påverka våldsamheten i en relation. Ena parten kanske till exempel blir väldigt dement med åren vilket kan öka risken att bli utsatt för psykiskt våld eller försummelse av närstående (National Center On Elder Abuse, 2014).

Jag anser att problemet med våld bland äldre är mycket relevant för mig som socialarbetare då det är vi som kommer i kontakt med dessa människor. Det är vi ute på fältet som kan se och lyfta problematiken i fråga. En förhoppning är att detta arbete ska väcka ett intresse och engagemang och samtidigt ge en fördjupad kunskap om problemet samt vad som kan göras i ett fortsatt utvecklingsarbete med våra äldre.

Problemområde, syfte

I *Kartläggning av interventioner som rör äldre personer som utsatts för våld i en nära relation* (Socialstyrelsen, 2014) beskrivs forskningsläget kring utvärderade insatser vid våld mot äldre. Här påpekas att forskningen sedan flera år tillbaka visar att våld mot äldre män och kvinnor förekommer i en så stor utsträckning och leder till sådana konsekvenser att det krävs åtgärder för att förbättra situationen.

Larsson m.fl. (2013, 8 januari) skriver i Dagens Nyheter om utebliven lagstiftning gällande anmälningsskyldighet vid misstanke om våld mot äldre i nära relationer. Personal i vård och omsorg har en skyldighet att rapportera missförhållanden inom vård och verksamhet. Det finns dock ingen anmälningsskyldighet vid misstanke om våld i nära relationer mellan äldre (Larsson m.fl., 2013, 8 januari). Vid misstanke om våld mot barn ses anmälningsskyldigheten mycket viktig och det borde vara lika självklart med lagstöd som berör anmälningsskyldighet för äldre som blivit utsatta för våld av anhöriga. Det borde inte göras skillnad på barn och äldre i denna fråga då de båda tillhör mycket svaga grupper i samhället.

Våld i nära relationer har länge varit ett omtalat ämne och problem i vårt samhälle. När vi talar om detta finns det dock ofta någon slags otalad avgränsning som ringar in de utsatta till personer under en viss ålder. Det pratas sällan om våldutsatta människor i en högre ålder. Bilden av äldre beskrivs ofta som rofylld, varm och trygg. Men personer som utsatts för våld i nära relationer slutar inte bli slagna eller kränkta efter att ha passerat medelåldern. Kanske är det i vissa fall till och med något som har sin startpunkt först när ålderdomen smyger sig på. Den idylliska och naiva bilden av äldre stämmer inte alltid överrens med verkligheten och det är hög tid att lyfta problematiken med våld bland äldre.

Att bli utsatt för våld i sitt eget hem kan ge allvarliga konsekvenser för den utsatte. Blir personen utsatt för våld ute i samhället berövas denne sin yttre trygghet, men sker det i hemmet och/eller av någon närstående så berövas denne även sin inre trygghet. Om våldet sker i hemmet kan det vara mycket svårt för omgivningen att upptäcka, och det är inte sällan som de äldre låter bli att berätta för någon om vad de varit med om (Länsstyrelsen i Stockholms Län, 2012). Ett övergripande syfte i föreliggande forskningsöversikt är därför att redovisa några brottsstycken av den forskning som genomförts med avsikt att försöka förstå/förklara våld i nära relationer bland äldre. Forskningsöversiktens resultat kommer att delas in i tre temaområden för att förenkla och förtydliga sammanställningens upplägg. Dessa områden är 1. Det stora mörketalet, 2. Riskfaktorer, samt 3. Interventioner. Detaljerade

frågeställningar/forskningsfrågor som är relevanta för syftet redovisas närmare i ett kommande metodkapitel.

Några förtydliganden och definitioner

En allmän och internationell definition av våld mot äldre lyder enligt Torontodeklarationen: *”Våld mot äldre är en enstaka eller upprepad handling, eller frånvaro av önskvärd/lämplig handling, som utförs inom ett förhållande där det finns en förväntan på förtroende och som förorsakar skada eller smärta hos en äldre person.”* (Roks/Emma Wilén, 2012).

Begreppet ”Våld mot äldre” kan i teoretisk/praktisk mening uttryckas på ett flertal olika sätt och involvera en hel del olika typer av våld. I denna litteraturöversikt kommer följande kategorier och definitioner att användas:

- **Fysiskt våld** (Våld mot kroppen, med eller utan tillhygge)
- **Psykiskt våld** (Verbalt våld exempelvis kränkningar, trakasserier och/eller hot)
- **Ekonomiskt/Materiellt våld** (Våld mot personlig egendom/föremål, stöld av pengar eller egendom, utpressning)
- **Sexuellt våld** (Våldtäkt, sexuella trakasserier)
- **Försummelse/Vanvård** (Bristande hygien, otillräcklig föda, felaktig/utebliven medicinering)

(Roks/Emma Wilén, 2012).

METOD

Om syftet är att redovisa den forskning som finns inom det specifika temat "Våld i nära relationer bland äldre" är det lämpligt med en vetenskaplig forskningsöversikt som utformning. Detta för att på ett tydligt vis kunna presentera den kunskap som finns sammanställd inom ämnet. Genom att kritiskt granska den publicerade forskningen kan man göra en översikt över den kunskap som finns tillgänglig idag. Viktigt i denna process är att urvalet av forskningsmaterial utförs systematiskt samt att det finns en validitetsgrund i samtliga av artiklar som används för sammanställningen. För att försäkra systematiken i urvalet har Finks (2005) mall *Seven Stages of Synthesizing* applicerats i bedömningen av materialet.

Val av forskningsfrågor

Problemformuleringen i detta arbete har baserats på en tanke om hjälp till en djupare förståelse av problematiken. För att underlätta detta kommer resultatdelen att delas in i följande områden; 1. Det stora mörkertalet, 2. Riskfaktorer och 3. Interventioner, vilket är tre mycket betydande delar av problematiken ifråga. Dessa temaområden är även sammankopplade med forskningsfrågorna. Dessa punkter/frågor kommer att styra upplägget av studiens metod- och resultatkapitel:

- **Varför upptäcks/uppmärksammas så få fall av våld mot äldre?**
 - Det stora mörkertalet
- **Vem ligger i riskzonen?**
 - Riskfaktorer, varningsklockor, vanliga tecken på våld
- **Hur arbetar samhället med äldre våldutsatta idag? Vad kan vi göra för ett framgångsrikt utvecklingsarbete?**
 - Interventioner och åtgärder

Val av databaser och informationskällor

I denna sökning har tre databaser använts; Proquest Social Sciences, Sociological Abstracts och Jstor. Många av databaserna har visat snarlika resultat och samma artiklar har funnits att hämta på fler av sökmotorerna. Tillgång till databaserna har givits genom Mittuniversitetets bibliotek.

Val av sökord

Studien är baserad på både nationell och internationell forskning, därför har sökningarna genomförts med engelska sökord. Sökord och fraser som använts är "older" OR "retire" OR "elder" AND "violence" AND "abuse", "Elderly violence", "Elderly economic violence".

Hur sökningen av artiklar har gått till vad gäller databaser, sökord etcetera visas tydligt i tabellen nedan. Samtliga artiklar finns numrerade i referenslistan.

TABELL 1: Översikt av litteratursökning

Datum	Databas	Sökord	Antal använda artiklar	Referenser
140508	Jstor	Elderly violence AND older OR elder AND abuse Elderly economic violence	3	(Hoban & Kearney, 2000). (Teaster, Roberto & Dugar, 2006). (Douglass, 1983).
140513	Proquest Social Sciences	Older* retire* violence* AND abuse* AND elder	7	(Campbell Reay & Browne, 2001). (Mukherjee, 2013). (Beaulaurier, Seff, Newman & Dunlop, 2007). (Gibson & Qualls, 2012). (Baker, Sugar & Eckert, 2009). (Lin & Giles, 2013). (Lundy & Grossman, 2004).
140529	Sociological Abstracts	Older* violence* AND abuse*	3	(Newman, Seff, Bealaurier & Palmer, 2013). (Beidler, 2012). (Greenlee, 2012).

Tillämpning av kriterier

När det gäller urvalet av relevant kunskapsmaterial har artiklarna i studien valts ut enligt följande kriterier:

Språk – Samtliga artiklar som använts är skrivna på engelska. Artiklar på svenska har inte inkluderats på grund av litet utbud samt önskan om en internationell övergriplig översikt.

Artiklar på övriga språk har uteslutits med anledning av personliga språkkunskapers begränsningar samt effektivitet.

Tidsskrift – Samtliga artiklar är Peer-Reviewed och har hämtats ifrån pålitliga och vetenskapliga sökmotorer.

Författare – Inga speciella författare har styrts urvalet av litteratur.

Sammanhang – Alla artiklar som använts i undersökningen har tyngdpunkt på våld i nära relationer bland äldre över 65. Sökningarna och sammanställningen av artiklar har utförts enligt en uppdelning om fem våldsprofiler; fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt/ekonomiskt våld samt försummelsevåld. Artiklar som inte haft fokus på något av dessa områden har uteslutits med motivering av studiens huvudinriktning.

Deltagare – I urvalet av studiens artiklar har inga andra egenskaper än ålder beaktats hos diverse deltagare. Etnicitet, kön etcetera har inte haft någon betydelse.

Utgivningsdatum – För att på bästa sätt spegla dagens verklighet kring denna problematik har artiklar publicerade tidigare än 14 år tillbaka uteslutits. Samtliga artiklar är publicerade mellan 2000 – 2014, med undantag av en artikel som publicerats 1983. Denna artikel inkluderades trots sitt tidiga publiceringsår på grund av sitt övergripande och användbara innehåll.

Innehåll – Samtliga artiklar handlar om våld mot äldre. Många artiklar lägger fokus på ett specifikt våldsområde, exempelvis fysiskt eller psykiskt. I vissa studier behandlas olika våldsprofiler i förhållande till varandra, samt orsaker och konsekvenser till problematiken.

Etiska aspekter – All publicerad forskning där människor är medverkande skall vara vetenskapligt granskad och etisk prövad, och så har även förutsatts att det gjorts i aktuella publicerade artiklar.

Efter att data behandlats och analyserats enligt dessa kriterier, sammanfattades och översattes alla artiklar. Resultatet redovisas nedan enligt forskningsfrågornas tidigare nämnda temaområden.

TABELL 2: Översikt av forskningsmetoder

Artikel	Experimentella studier	Forsknings-översikter	Longitudinella studier	Kvalitativa intervjuer	Kvantitativa enkäter	Fokusgrupper	Övrigt
Artikel 1			X				X
Artikel 2	X						
Artikel 3				X			
Artikel 4					X		
Artikel 5						X	
Artikel 6				X		X	
Artikel 7							X
Artikel 8		X					
Artikel 9			X			X	
Artikel 10		X					
Artikel 11							X
Artikel 12		X					
Artikel 13		X					
Artikel 14		X				X	

TABELL 3: Problemöversikt

Tabellen nedan visar tydligt vilken artikel som berör vilken våldsprofil. Många artiklar berör fler än ett område.

Artikel	Fysiskt	Psykiskt	Sexuellt	Ekonomiskt/Materiellt	Försummelse
Artikel 1	X		X	X	X
Artikel 2	X	X			X
Artikel 3				X	
Artikel 4	X		X		
Artikel 5		X			
Artikel 6	X	X			
Artikel 7				X	X
Artikel 8				X	
Artikel 9			X		
Artikel 10			X		
Artikel 11	X		X	X	
Artikel 12		X			X
Artikel 13					X
Artikel 14		X			

RESULTAT

Våld mot äldre är en mycket bred och komplex problematik som kräver en djupare förståelse och kunskap för att kunna upptäckas och hanteras. De olika typerna av våld skiljer sig mycket ifrån varandra och ger utslag på olika vis hos olika typer av individer och situationer. Våldet tenderar vara mycket dolt och ibland även okänt för den utsatte som i vissa fall befinner sig i ett försämrat tillstånd, exempelvis om denne insjuknat i demens.

Det stora mörkertalet

Det stora mörkertalet gör det svårt att lokalisera problematiken. Hoban & Kearney (2000) skriver om hur en äldre våldutsatt kan vara inkapabel till att rapportera brottet på grund av mental försämring. En vanlig orsak är även rädslan för att inte bli trodd. Det finns även fall då den äldre inte är medveten om sin utsatta och utnyttjade situation. Detta är vanligt i fall som gäller ekonomiskt våld såsom stöld eller bedrägeri (Hoban et al., 2000).

Även Campbell Reay & Browne (2001) bekräftar problemet med uteblivna rapporteringar och anmälningar från den utsatte. Personen tenderar att ofta, medvetet eller omedvetet, förneka att våld eller försummelse har ägt rum, alternativt vägrar att rapportera detta av olika orsaker. Exempel på dessa kan vara rädsla för hämnd, att bli övergiven eller förflyttad från hemmet/familjen eller en tro på att våldet var förtjänat, känslor av egen skuld. Det kan även bero på en känsla av att det inte finns någonstans att vända sig och att det inte finns några tillgängliga åtgärder som skulle hjälpa, eller skam över att erkänna att det förekommer våld i sin egen familj (Campbell Reay et al., 2001).

Vad gäller ekonomiskt våld mot äldre så finns det här som ovan nämnt ett mycket stort mörkertal. Utebliven rapportering av ekonomiskt våld tros vara jämförelsevis dubbelt så hög som andra former av våld mot äldre (Mukherjee, 2013). Mukherjee (2013) uppger att det uppskattningsvis förekommer fem miljoner fall av ekonomiskt våld mot äldre i USA varje år, men att endast en av 25 fall blir rapporterade till myndigheter. Svårigheterna med att upptäcka fall av ekonomiskt våld ökar drastiskt när det inkluderar familjemedlemmar, och det är just familjemedlemmar som står för majoriteten av omhändertagare för äldre.

Vidare framkommer det att våldsoffer även dragit sig för att anmäla om de haft en våldsam partner exempelvis, på grund av rädsla för att polisen skulle komma dit och i sin tur vara

våldsamma mot denne. Detta var en uppfattning baserad på historier, TV-program etcetera som fick dem att lämna situationen orapporterad (Beaulaurier, Seff, Newman & Dunlop, 2007). Det förekom även en tro om att det inte fanns några resurser att tillgå för äldre personer med dessa problem, utan endast hjälp till yngre i samma problematik. Många våldutsatta personer visste dock att hjälp fanns att få, och pratade även om att söka hjälp, men kände sig svaga och förvirrade med tanke på hur de skulle gå tillväga. Äldre våldutsatta kvinnor påstod sig finna ett samband mellan det fysiska våld de blev utsatta för och hennes roll som kvinna. Slagen var en konsekvens, ett straff för att hon hade misskött sig i sin underordnade roll som kvinna (Beaulaurier et al., 2007).

Det är vanligt att äldre människor har levt i familjer med en historia av våld, ibland i flera generationer bak i tiden. De har vuxit upp i en våldsam miljö och våldet är därför inget konstigt eller fel för dem (Teaster, Roberto & Dugar, 2006). Det framkommer även att många våldsoffer accepterat sina ohälsosamma relationer. De har varit där i så många år att det inte såg något annat alternativ än att stanna kvar. Oron över att inte bli trodd av övriga familjemedlemmar påverkade också (Teaster et al., 2006).

Ett tydligt exempel på ovan förklarade orsaker till utebliven rapportering är en 72-årig kvinna som levde med sin 74-årige make. Dottern tog modern till akuten efter att hennes make slagit henne med sin käpp för att han inte var nöjd med kvällsmaten hon gjorde. Det kom fram att hon levt i en våldsam relation med sin make sedan 40 år, då de gifte sig. Kvinnan ansåg att ”vad som sker i vårt hus stannar i vårt hus”. Hon vägrade att göra någon anmälning eller lämna maken, med argumentet att ”Jag har inte så lång tid kvar i livet och inte han heller, och jag älskar honom. Jag antar att jag inte lagar den mat han tycker om” (Teaster et al., 2006).

Det framkommer i tidigare studier att större delen av sexuella brott mot äldre begås av någon de känner, ofta i kontexten av vanvård eller våld i hemmet. Omfattningen och utbredningen av denna typ av brott är dock okänt eftersom det ofta döljs bakom individuellt och samhällsligt förnekande, myter om sexuellt övergrepp mot äldre, marginalisering av utsatta vuxna och åldersdiskriminering (Baker, Sugar & Eckert, 2009). Experter misstänker att sexuella övergrepp mot äldre är allmänt förekommande och kanske även bevittnat, men utan att vara igenkänt eller rapporterat (Baker et al., 2009). Jones & Powell (2006) avslöjar även att det finns kvinnor med upplevelser som enligt lag skulle klassas som våldtäkt, men att de innehar en annorlunda syn på händelsen och därmed inte anser sig blivit våldtagna.

Våld bland äldre har generellt sett fått en tämligen ignorant uppmärksamhet jämfört med andra former av våld, exempelvis våld mot barn och unga. Eftersom majoriteten av våldsbrott mot äldre förblir orapporterade förblir också omfattningen av problemet osynligt. Problematiken har blivit märkt som "The Hidden Problem" (Lin & Giles, 2013).

Risikfaktorer, varningsklockor, vanliga tecken på våld

Beidler (2012) skriver att det enligt forskning är våra äldre som löper störst risk att bli utsatta för våld av olika slag. I mer än två tredjedelar av rapporterade fall är förövaren en familjemedlem i en vårdtagande roll, oftast ett vuxet barn (Beidler, 2007). Kvinnor är oftare offer för nästan varje typ av våldspröfil, men är även förövare i de flesta rapporterade fall av försummelse. I övriga våldstyper är det oftast män som gör sig skyldig till brott. Människor över 80 år är generellt sett i större risk för försummelse (Hoban et al., 2000). Mestadel av fallen med våld bland äldre involverar en familjemedlem i en omhändertagande-roll. Det finns alltid större risker för våld i familjer som tidigare haft en historia av konflikter, exempelvis om en vuxen tar hand om en förälder som varit elak eller vanvårdat denne som barn (Hoban et al., 2000). Riskerna ökar också ju svagare och mer beroende den äldre blir, eftersom denne behöver mer och mer hjälp vilket kan sätta ökad press på den omhändertagande personen. Högre risk för våld är det också om vårdaren saknar kunskap och erfarenhet av omhändertagande (Hoban et al., 2000). Nedan följer en rad övriga faktorer som hos vårdaren kan utgöra en risk för att denne ska utveckla ett våldsbenäget beteende gentemot den äldre.

Risk för våldsbeteende kan uppstå hos en vårdgivare som:

- Ansvarar för en äldre över 75 år
- Konstant bor med den äldre, så kallad ofrivillig omhändertagare
- Har höga förväntningar på den äldre
- Lider av relationskonflikter och ofta uppvisar fientlighet, hotfullhet och/eller aggressivt beteende
- Har andra krav på vårdande, exempelvis från partner eller barn
- Lider av stress och påfrestningar exempelvis arbetslöshet, dåligt boende, äktenskaps- eller ekonomi-relaterade problem
- Är isolerad och saknar samhörighet med andra samt personligt stöd
- Lider av dålig fysisk hälsa

- Har en historia av mentala hälsoproblem
- Har en historia av klinisk depression
- Har en historia av ångestsyndrom
- Har en historia av alkoholmissbruk
- Har en historia av drogmissbruk
- Varit våldutsatt eller försummad som barn, eller vuxit upp i familjevåld
(Campbell Reay et al., 2001).

Mukherjee (2013) nämner att vuxna barn ofta tenderar att ha ett ohälsosamt synsätt på sina föräldrars ekonomiska tillgångar. Sådant synsätt kan exempelvis utgöras genom att de överskattar sina föräldrars förmåga att hantera sin ekonomi, föredrar att hantera sina föräldrars ekonomi informellt istället för att använda sig av fullmakter och andra hjälpmedel, samt ofta ser på sina föräldrars tillgångar som "nästan deras egna" (Mukherjee, 2013). Detta utgör självfallet osäkra förhållanden kring den äldres tillgångar. Ökande arbetslöshet och bristfälliga möjligheter till arbete kan även resultera i att många unga till medelålders vuxna tvingas söka ekonomiskt stöd hos deras föräldrar, vilket även det kan vara en inkörningsport till ekonomiskt våld. Äldre personer är mer troliga att äga ekonomiska tillgångar, vilket också gör dem mer sårbara för den här typen av våld (Mukherjee, 2013). Eftersom definitionen av ekonomiskt våld innefattar många gråzoner är det extra svårt att upptäcka. Generellt sett slutar inte processen förrän den äldre avlider eller alla dennes tillgångar är uttömda (Gibson & Qualls, 2012). Tydliga tecken på att något inte står rätt till hos en äldres ekonomi kan bl a vara uppkomst av plötsliga och oväntade förändringar i testamente och kreditkortsutdrag som visar ökad och ovanlig aktivitet. Det kan även omfatta obehöriga uttag från bankomat när den äldre inte är kapabel till att lämna hemmet och oväntade förändringar vad gäller fullmakt och liknande (Mukherjee, 2013).

Enligt Greenlee (2012) är demenssjuka äldre i en större riskzon för våld än icke demenssjuka. En studie som genomfördes 2009 visade att nästan 50 procent av människor med demens var drabbade inom någon form av våldprofil (Greenlee, 2012). En riskfylld situation kan uppstå då vuxna barn tar hand om sina föräldrar, och barnen själva börjar bli gamla. En sådan situation kan vara skadlig för både vårdgivaren såväl som vårdtagaren (Douglass, 1983). Att få hjälp från sin familj är en värdefull och fin gåva, men tyvärr befinner sig många familjer i någon form av våldsamt situation, och familjemiljön blir därför skadlig (Greenlee, 2012).

Interventioner och åtgärder

För att kunna förbättra situationen för våra äldre så måste samhället och individen bli medvetna om problemet. Människor som möter äldre i sitt arbete måste utbildas i ämnet och vara medvetna om förbyggande, upptäckande och åtgärdande arbete (Hoban et al., 2000). Utbilda även klienter till förebyggande arbete och handled dem till en tillvaro fri från våld. Detta kan uppnås genom att bl.a. undvika isolation, skriva testamente samt kontrollera det ofta, förvara pensionssparande och övriga pengar på banken, iaktta försiktighet vid signering av dokument samt stötta och utbilda patientens familjemedlemmar till att känna gränser och söka hjälp vid behov (Hoban et al., 2000).

Vid misstanke om våld, prata med båda parter och fråga försiktigt och opartiskt för att få en detaljerad bild av situationen. Samtala alltid med den äldre privat för att undvika att denne blir påverkad av vårdgivarens närvaro. Utvärdera även genom en fysisk undersökning för att utesluta andra varningstecken såsom trycksår, genitala skador eller våldsrelaterade skador som exempelvis brännmärken och blåmärken. Dokumentera eventuella skador/märken genom noggranna anteckningar, ritningar och bilder (Hoban et al., 2000).

Interventionerna måste fokusera på att hjälpa och säkerställa säkerheten för klienten genom att länka samman offer och deras familjer till samhällets resurser. Samtala med klienten för att vinna förtroende och samtycke till interventioner. Om en klient vägrar ta emot hjälp eller saknar den mentala kapaciteten för att förstå interventionerna måste ärendet tas vidare till högre instanser (Hoban et al., 2000).

Det saknar medvetenhet och kunskap om riskfaktorer hos professionella för att de ska kunna identifiera potentiella fall av våld och försummelse mot äldre. Detta faktum minskar chanserna att driva ett förebyggande arbete inom denna problematik (Campbell Reay et al., 2001). Om riskfaktorer och ohälsosamma förhållanden kan identifieras i ett tidigt stadie kan det bidra till att potentiella våldsamma situationer och förhållanden kan upptäckas och goda åtgärder kan appliceras, kanske innan en allvarlig våldssituation har uppkommit (Campbell Reay et al., 2001).

Campbell et al. (2001) avslöjar att det i många våldsrelaterade fall har funnits ett samband mellan ilska och fysiskt våld, samt mellan försummelse och ångest hos förövaren. Newman, Seff, Beaulaurier & Palmer (2013) nämner även att det i ett flertal studier av kvinnor som lämnat våldsamma relationer funnits ett samband mellan förändring av hur offren såg sig

själva och/eller deras situation, samt deras villighet eller förmåga att ta sig förbi personliga svårigheter till att söka hjälp (Newman et al., 2013). Professionella som arbetar med våld bland äldre känner ofta en frustration över arbetssituationen. De får ofta arbeta med samma fall flera gånger på grund av att många äldre inte vill anmäla sin förövare, vanligtvis sin partner (Teaster et al., 2006).

För att förhindra och arbeta förebyggande mot våld och försummelse av äldre måste det bli bättre kommunikation enheter emellan, mer personligt ansvar hos personal, bättre samarbete mellan välutbildad personal samt större medvetenhet kring problemet (Beidler, 2012). Det krävs mer fokuserad forskning, skapande av förebyggande program, reformerad politik samt ökad social medvetenhet om vad som egentligen utgör övergrepp mot äldre. Dessa faktorer kan bidra till att skydda de äldre och i slutänden utrota detta problem (Beidler, 2012).

Gibson et al. (2012) skriver om interventioner för ekonomiskt våldutsatta äldre. Här kan utläsas att första steget till intervention att inse och erkänna att ekonomisk exploatering har skett, vilket är en procedur som kan innefatta mycket känslor, speciellt mellan den utsatte och förövaren. Den äldre kanske tvekar på att rapportera övergreppet för rädsla av hämnd, förlust av självständighet, känslor av egen skuld och ökat beroende av förövaren. Den äldre kan även känna sympati och beskyddande för den skyldige, speciellt när ett åtgärdsprogram är aktuellt och likaså om alkohol/drogproblem eller psykiskt sjukdom finns med i bilden (Gibson et al., 2012).

Professionella individer och organisationer såsom terapister, advokater, läkare, socialarbetare och institutioner kan vara de första att upptäcka olika former av våld mot äldre, det är därför viktigt att öka medvetenheten och kunskaper hos dessa människor och organisationer (Gibson et al., 2012).

Andra steget till intervention är att undersöka om den utsattes kognitiva funktioner är ifråga. Om dessa är intakta så fokuseras arbetet på att stärka individen. Terapi och/eller psykoterapi eller annan träning kan hjälpa den äldre att identifiera problemet och få perspektiv på relationen/situationen och bli medveten om problemet och vilket hjälp som finns att tillgå (Gibson et al., 2012). Familjeterapi kan hjälpa att utbilda de äldre och deras familjer och assistera i att identifiera familjedynamiken och resurser som passar. Om den äldre lider av kognitiv försvagning eller om det vid ekonomiskt våld handlar om en större summa pengar, måste rättsliga åtgärder tas vid. Samhällets resurser kan vara involverade i utredningen och andra delar av processen, exempelvis skiftningen av det ekonomiska ansvaret till en tredje

part. I vissa situationen kan det även vara nödvändigt med polisiär kontakt (Gibson et al., 2012).

Våld bland äldre har betecknats som ett oroväckande och ökande socialt problem av socialarbetare, kriminologer, gerontologer, kliniska psykologer och vårdpersonal globalt. Det har konstaterats att det behövs förbättringar vad gäller upptäckande och förebyggande arbete, samt förtydliga riskfaktorer av våld och vanvård av äldre (Lin et al., 2013). Förslag på interventioner kan enligt Gibson et al. (2012) vara ökad medvetenhet och kunskap om våld mot äldre, att peppa den äldre att söka hjälp, få professionella att vara uppmärksamma på eventuella tecken på våld eller vanvård, samt identifiera tecken och situationer som kan associeras med våld. Forskning på varje område är mycket nödvändigt (Lin et al., 2013).

Jones et al. (2006) skriver om sexuellt våld mot äldre. Här skrivs det om åtgärder och interventioner och vikten av att samhällets professionella bör öka sin egen medvetenhet om vilket stöd och hjälp som finns tillgängligt för äldre som blivit utsatta. Den hjälp som finns att få i dagens samhälle är för fokuserad på yngre människor och det finns inte tillräckligt med adekvata tillgångar och stöd för utsatta i en högre ålder. De äldre måste få mer plats i samhället och få sina röster hörda. Om vi ska lyckas besegra den tabu som finns kring detta ämne måste vi börja lyssna och bemöta de riktiga experterna – offren dem själva (Jones et al., 2006).

Inom de två närmsta årtionden kommer antalet äldre att överskrida antalet barn för första gånger i historien. Detta innebär även medföljande konflikter; Hur ska vi ta hand om alla dessa äldre människor på bästa sätt? Vem ska bestå all denna vård och omsorg? Vem ska betala för det? Fler äldre människor innefattar också fler fall av våld mot dessa. Detta är politiska frågor som måste bearbetas och lösas (Greenlee, 2012). Vi måste lära oss och förstå att olika typer av våld inte slutar i högre ålder, och börjar inte alltid heller i lägre ålder. För att arbeta mot det här problemet behövs det många saker. Framförallt behövs det synlighet. Vi måste se och förstå våld mot äldre för att kunna arbeta med det. I dagens läge är en av våra mest försvarslösa grupper inte hörd. För att påverka det måste vi vara medvetna om att problemet existerar, för att sedan lyfta det (Greenlee, 2012).

Det är viktigt att skapa ett skydd och hjälp som passar våra äldre. Det kan krävas mer och annorlunda hjälp till äldre jämfört med yngre, då deras situation riskerar vara mer komplicerad. Exempelvis kan äldre behöva mer hjälp vad gäller rättsliga åtgärder, skilsmässor/separationer som inkluderar finansiella beroenden, pensionsfrågor etcetera

(Lundy & Grossman, 2004). En fördel kan vara att intervjua och samtala med utsatta äldre för att verkligen kunna identifiera deras behov av hjälp och stöd samt vilka interventioner som skulle passa deras situation bäst. Det krävs även stadigare alternativ till de som behöver sättas i säkerhet i nytt boende. Här krävs det långvariga lösningar och inte enbart "akuta" stödinsatser. Viktigt är att komma ihåg att utsatta äldre människors behov kan se annorlunda ut jämfört med yngres. Ju mer vi förstår av denna utsatta grupps omständigheter, desto bättre förutsättningar har vi för att skapa system av åtgärder som verkligen möter deras behov och skyddar dem ifrån denna utsatthet (Lundy et al., 2004).

DISKUSSION

För att framhäva en konklusion av denna forskningsöversikt bör nämnas att det framkommit att den internationella situationen av denna problematik till stor del bekräftar de svenska förhållandena som beskrivs i början av denna forskningsöversikt. Några större skillnader i problematiken och dess påverkande faktorer länder emellan har inte kunnat utläsas.

I analyserandet av befintlig forskning framkommer att samtliga undersökningar visat resultat på avsaknad av kunskap och medvetenhet i stor utsträckning över hela problemområdet. För att driva en lösningsfokuserad utveckling kring våld mot äldre krävs det betydligt mer fokus, engagemang och förståelse. Eftersom alla våldstyper är olika och ger olika utslag beroende på individ och situation går det inte att ”dra alla över en kam”. Våld i nära relationer överlag kan vara mycket osynligt och ibland omöjligt att upptäcka om kunskapen inte finns.

I flera studier visas det att offer för diverse våldsbrott tenderar att dölja och helt och hållet förneka att ett våldsamt mönster existerar i dennes närhet. En vanlig anledning är att den äldre inte kan förmå sig se någon utväg ur sin situation, vilket tyder på en stor brist i dagens arbete mot denna problematik. Här finns en stor lucka vad gäller samhällets närvaro, stöd och hjälp. För att dessa utsatta människor över huvudtaget ska se en möjlig utväg ur deras situation måste samhället hela tiden vara närvarande och synlig med sin hjälpande hand. Många lever även i tron om att ingen någonsin skulle tro dem om de berättade sin historia. Om medvetenheten kring våld bland äldre ökade generellt sett skulle detta rimligtvis påverkas i en positiv riktning då problemet inte längre vore lika dolt och okänt för omgivningen. Det är även viktigt att sprida kunskap ur den aspekten att många lever i våldsamma förhållanden och familjer utan att reflektera över om det är rätt eller fel. Kanske har de vuxit upp med våld i sin närhet och aldrig sett något annat. Även här kan det ge positiva resultat att dela kunskapen om ämnet och dess konsekvenser.

Behovet av fortsatt forskning på området är uppenbart betydelsefullt. Äldre människor glöms lätt bort i vårt ungdomsfokuserade samhälle och det kan vara svårt att föreställa sig att de också kan råka illa ut även på hemmaplan. Ett avskräckande högt antal av våra äldre lever idag i ohälsosamma och missgynnade situationer och förhållanden med partners, familjemedlemmar, nära och kära. En våldsam situation kan uppkomma i de tillsynes mest välformade förhållanden. Det är också av stor betydelse att forskning bedrivs på varje enskilt område med anledning av de stora skillnader som finns våldstyperna emellan. Inget fall är det andra likt och för att nå tillräckligt djupt på området måste fokus läggas på en individbaserad

mikronivå. Ju mer vi förstår av dessa människors tillvaro, desto bättre hjälp och skydd kan vi erbjuda dem.

För att påverka de drabbades situation i en positiv riktning måste vi öppna våra ögon och bli medvetna problemet och dess faktiska omfattning. Varje engagerad människa är ett steg närmre en våldsfri vardag för våra äldre. Kanske kan detta vara början på ditt engagemang?

Referenser och Litteratur

- Baker, M. W., Sugar, N. F., Eckert, L. O. (2009). Sexual Assault of Older Women: Risk and Vulnerability by Living Arrangement. *Sexuality Research & Social Policy: Journal of NSRC*, 6(4), 79-87. (Artikel 9)
- Beaulaurier, R. L., Seff, L. R., Newman, F. L., & Dunlop, B. D. (2007). External Barriers to Help Seeking for Older Women Who Experience Intimate Partner Violence. *Journal of Family Violence*, 22(4), 747-755. (Artikel 5)
- Beidler, J. J. (2012). We Are Family: When Elder Abuse, Neglect, and Financial Exploitation Hit Home. *Journal of the American Society on Aging*, 36(3), 21-25. (Artikel 7)
- Campbell Reay, A.M., Browne, K.D. (2001). Risk factor characteristics in carers who physically abuse or neglect their elderly dependants. *Aging & Mental Health*, 5(1), 56-62. (Artikel 2)
- Cooper, H. (1998). *Synthesizing research – A guide for Literature Review*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Douglass, R. L. (1983). Domestic Neglect and Abuse of the Elderly: Implications for Research and Service. *Family Relations*, 32(3), 395-402. (Artikel 13)
- Fink, A. (2005). *Conducting Research Literature Reviews – From the Internet to Paper*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Gibson, S. C., Qualls, S. H. (2012). A Family Systems Perspective of Elder Financial Abuse. *Journal of the American Society on Aging*, 36(3), 26-29. (Artikel 8)
- Greenlee, K. (2012). Take a Stand Against Elder Abuse. *Journal of the American Society on Aging*, 36(3), 6-8 (Artikel 11)
- Hoban, S., Kearney, K. (2000). Emergency: Elder Abuse and Neglect. *The American Journal of Nursing*, 100(11), 49-50. (Artikel 1)
- Jones, H., Powell, J. L. (2006). Old age, vulnerability and sexual violence: implications for knowledge and practice. *International Nursing Review*, 53, 211-216. (Artikel 10)

Larsson, J., Ljungberg Schött, M., & Saveman, B-I. Dagens Nyheter. (2013). *Det måste bli obligatoriskt att anmäla våld mot äldre.* (Hämtad 2014-03-23) <http://www.dn.se/debatt/det-maste-bli-obligatoriskt-att-anmala-vald-mot-aldre/>

Lin, M-C., Giles, H. (2013). The dark side of family communication: a communication model of elder abuse and neglect. *International Psychogeriatrics*, 25(8), 1275-1290. (Artikel 12)

Lundy, M., Grossman, S. F. (2004). Elder Abuse: Spouse/Intimate Partner Abuse and Family Violence Among Elders. *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 16(1), 85-102. (Artikel 14)

Länsstyrelsen I Stockholms Län. (2012). *Det slutar inte vid 65 – en rapport om äldre våldutsatta kvinnor.* (Hämtad 2014-04-20) <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2012/rapport-2012-21.pdf>

Mukherjee, D. (2013). Financial Exploitation of Older Adults in Rural Settings: A Family Perspective. *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 25(5), 425-437. (Artikel 3)

National Center On Elder Abuse. (2014). *Administration on Aging.* Hämtad 2014-09-11, från <http://www.ncea.aoa.gov/Library/Data/#dementia>

Newman, F. L., Seff, L. R., Beaulaurier, R. L., Palmer, R. C. (2013). Domestic Abuse Elder Women and Perceived Barriers to Help-Seeking. *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 25(3), 205-229. (Artikel 4)

Roks & Wilén, E. (2012). *Våld mot äldre kvinnor.* Roks 2012

Socialstyrelsen (2014). *Kartläggning av interventioner som rör äldre personer som utsatts för våld i en nära relation.* (Hämtad 2014-07-10) <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19394/2014-1-34.pdf>

Teaster, P. B., Roberto, K. A., & Dugar, T. A. (2006). Intimate Partner Violence of Rural Aging Women. *Family Relations*, 55(5), 636-648. (Artikel 6)